

KUSTBON

Nr 4 • Årgång 7

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Oktober 1950

De tre ormsöflickorna (piana) äro klädda i sina nationaldräkter, som ända tills tiden för överflyttningen till Sverige användes såväl till helg som söcken. Den typiska stickväskan (bindpungen) saknas ej heller. Huslängan på bilden är ett visthus (spikar, latinets spicarium, spannmålsbod), som oftast var indelat i flera rum: "kläspikar", "ketspikar", "sässpikar" etc. och även ett sommarsovrum.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner bland estlandssvenskar i Sverige.

Ansvarig utgivare: *Manfred Nyman.*

Redaktör: *Elmar Nyman.*

Red.-sekr.: *Lars Broman.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm, tel. 11 35 00.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1950 med sex nummer.

Prenumerationspris 1950 3 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—, 1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr. Dödsannonser 15 kr.

Härnösand 1950. Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Innehåll

Något om folkbildningsarbetet i Sverige av amanuens Kerstin Sönnnerlind	sid. 3
Den tacksamme samaritens samfund, av domprosten Nils Bolander	„ 5
S. O. V:s årsmöte, årsberättelse	„ 6
Födelsedagar	„ 7, 8
Plöjaren, dikt av Arvid Mörne	„ 9
En återblick, av August Stenberg	„ 9
Brev från en sjöman, av Ivan	„ 10
Notiser, korsord	„ 11
Familjenytt	„ 12

Ett slutfört arbete

Den sista juni i år avslutade Kommittén för estlandssvenskarna sin nästan tioåriga verksamhet. Det är ej lätt att i några meningar få fram det väsentliga i det omfattande arbete som kommittén utfört. De skiftande problemen och uppgifternas mångfald har gjort att kommittén kommit att fungera som en hel regeringsapparat i miniatyr.

Här må framförallt framhållas, att — så vitt en utomstående kan bedöma — kommittén lyckats med sitt svåra och ofta delikata uppdrag. De yttre förutsättningarna för ett lyckat resultat ha naturligtvis skapats genom de svenska statsmakternas positiva inställning till hela den estlands-

svenska frågan. Men alla uppdrag bero dock slutligen på *hur* de utföras. Ledamöterna i Kommittén för estlandssvenskarna ha ej enbart sökt utföra det givna uppdraget på bästa sätt, de ha även alltid visat ett varmt personligt intresse för de många problemen och upprätthållit kontakt med de flesta estlandssvenskar. Det har varit en ovärderlig tillgång för den estlandssvenska folkgruppen att ha *vänner* i kommittén.

Sitt elddop fick kommittén (då benämnd Kommittén för rågösvenskarna) hösten 1940 när 110 från sina hemöar evakuerade rågöbor anlände till Stockholm. Den erfarenhet man skaffade sig genom rågöbornas utplacering i det svenska samhället kom väl till användning under åren 1943—44, när den ena båtlasten estlandssvenskar avlöste den andra och man måste ordna med uppsamlingsläger, läkarundersökningar, passformaliteter, handlån, nödvändig utrustning m. m., m. m. Och så gällde det att fortast möjligt utplacera alla arbetsföra på arbetsmarknaden. Kommittén samarbetade med den offentliga arbetsförmedlingen och tack vare de goda konjunkturerna kunde de flesta beredas arbete och därmed utkomst kort tid efter ankomsten till Sverige.

Krigsutvecklingen nödvändiggjorde även en överflyttning av åldringar och sjuka. Det blev en svår uppgift för kommittén att ordna dessa transporter, men de kommo till stånd och hösten 1944 befann sig största delen av den estlandssvenska folkstammen i Sverige.

Sedan man väl lyckats utföra det primära uppdraget att rädda så många som möjligt undan kriget samt ordnat med den nödvändigaste utrustningen och de första utplaceringarna på arbetsmarknaden, återstod den andra huvuduppgiften, att få nykomlingarna att känna sig hemma i Sverige och att bereda dem förutsättningar därför.

Från början framstod det som nödvändigt att lösa *medborgarskapsfrågan*. Det svenska medborgarskapet gav ej enbart lösningen på en del formella och sociala problem, det hade även stor betydelse ur psykologisk synpunkt. Estlandssvenskarna skulle därigenom känna att deras svenskhetkamp ej varit förgäves. Kommittén lyckades i sina strävanden för vårt svenska medborgarskap; alla som uppfyllt vissa krav och sökt medborgarskap ha erhållit det.

Kolonisationen har varit en annan viktig fråga, och tack vare kommitténs och den s. k. Rågöstiftelsens förmedling och ekonomiska bidrag, kunna många estlandssvenskar i dag bruka egen torva i Sverige eller fiska på eget fiskevatten.

Amanuens Kerstin Sönerlind:

Något om folkbildningsarbetet i Sverige

Med folkbildningsarbete i vidsträckt bemärkelse avses alla åtgärder och strävanden att undervisa och "bilda" hela folket, såväl barn som vuxna. Här i Sverige har dock det språkbruket utbildats, att termen folkbildningsarbete endast avser det studie- och bildningsarbete, som anordnas för vuxna på frivillighetens grund.

Det svenska folkbildningsarbetets uppkomst och utveckling är intimt förbunden med förändringarna i de ekonomiska, sociala och politiska förhållandena under senare delen av 1800-talet, varigenom nya medborgargrupper fingo möjlighet att delta i skötseln av samhällets angelägenheter. Härmed följde också ett större behov av kunskap och bildning. De stora folkrörelserna, nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen, blevo sålunda drivande krafter, icke endast när det gällde den sociala och politiska utvecklingen utan också i fråga om den kulturella. Även i dag är det folkrörelserna — arbetarnas, böndernas och tjänstemännens fackliga organisationer samt nykterhetsrörelsen och de religiösa rörelserna — som bära upp det fria folkbildningsarbetet i Sverige.

Man kan särskilja tre huvudsakliga verksamhetsgrenar inom det svenska folkbildningsarbetet: biblioteksverksamheten, föreläsungsverksamheten och studiecirkelverksamheten.

Åldringarnas problem fordrade sin lösning och löstes framförallt genom det svenska medborgarskapet och den därmed följande rätten till folkpension. Det estlandssvenska ålderdomshemmet på Ramsö — Kustbohemmet — där platserna äro mycket eftersökta bör nämnas i detta sammanhang.

Genom kommitténs försorg ha de *estlandssvenska lärarna* beretts möjlighet att skaffa sig kompetens för läraryrket i Sverige. Det torde höra till sällsyntheterna att en hel yrkeskategori fått fortsätta med sin verksamhet i ett annat land, även om det — som i detta fall — rör sig om undervisning på det egna modersmålet.

Kommittén har också nedlagt ett stort arbete på den estlandssvenska ungdomens fortbildningssträvanden. Genom tillhandahållande av *studielån* och *stipendier*, genom att lämna de svenska lärdomsanstalterna upplysningar om det estniska skolväsendets organisation och standard, har kommittén bidragit till att många estlandssvenska studerande kunnat avlägga examina vid

Biblioteksverksamheten bedrivs i form av folkbibliotek, studiecirkelbibliotek och centralbibliotek. Folkbiblioteken drivas av kommunerna och studiecirkelbiblioteken av de s. k. studieförbunden, (Arbetarnas bildningsförbund m. fl.). I $\frac{2}{3}$ av Sveriges kommuner finnes nu minst ett bibliotek. I de större städerna äro biblioteken stora och mycket väl utrustade. Ofta finnas särskilda ungdomsavdelningar och ibland även filialbibliotek. Centralbibliotek med uppgift att sända ut vandringsbibliotek till mindre bibliotek, till studiecirkel, organisationer och enskilda personer, finnas i alla län utom två. Biblioteksverksamhet bedrivs även på sjukhus och inom försvarsväsendet. 1950 års riksdag anvisade tillhoppa 3.480.000 kronor till biblioteksväsendet.

Föreläsungsverksamheten bedrivs av lokala föreläsningföreningar, som anordna föreläsningar i skilda ämnen. Den första föreläsningföreningen i modern mening var Stockholms arbetareinstitut, som grundades år 1880. Vid sekelskiftet fanns det omkring 100 liknande föreningar i landet. För närvarande arbeta omkring 840 statsunderstödda föreläsningföreningar, som anordna tillsammans c:a 10.300 föreläsningar årligen. Åhörarantal och ämnesval variera helt naturligt åtskilligt. Det mest populära ämnet är reseskildringen, därefter komma historiska och naturvetenskapliga ämnen,

svenska högskolor och andra läroanstalter och sålunda beretts tillfälle att få sin utkomst inom de intellektuella eller praktiska yrkena.

Estlandssvenskarna äro väl medvetna om det oerhörda arbete, som Kommittén för estlandssvenskarna utfört vid denna sena dagars folkomflyttning. Som redan ovan påpekats har det varit den personliga kontakten med och den goda viljan hos de ansvariga som hjälpt till att släta över formaliteterna och undanröja hindren. Estlandssvenskarnas tacksamhet vänder sig framförallt till kommitténs ledamöter, i första hand till arbetsutskottet, till dess ordförande f. riksantikvarien Curman, vars blotta namn ingett estlandssvenskarna trygghet och tillförsikt, till fil. dr Gerhard Hafström och advokaten Lars Östberg, vilka vid otaliga tillfällen tillförsäkrat sig estlandssvenskarnas aktning och så naturligtvis till alla kommitténs tjänstemän, som utan att spara sig medverkat till omplanteringen av de c:a 7.500 estlandssvenskarna.

E. N.

Föreningen Svenska Odlingens Vänner
anordnar

Filmföreläsning

söndagen den 5 november 1950, kl. 16.15
i *Victoria-salen*, Tunnelgat. 19 B, Stockholm
(intill kom. f. estl. sv. lokaler). Inträdesavgift för täckande av kostnaderna kr. 1.50.

Alla hjärtligt välkomna.

musikaliska underhållningar och uppläsningar. För att erhålla statsbidrag skall en föreläsning-förening anordna minst 8 föreläsningar under verksamhetsåret och erhåller då 25 kronor per föreläsning upp till ett antal av 10 föreläsningar och 10 kronor för varje därutöver anordnad föreläsning. Vidare betalas sedan år 1947 föreläsarnas resekostnader helt av statsmedel, vilket är till stor hjälp för små, avsides belägna föreläsning-föreningar, som tidigare icke hade råd att anlita en bra föreläsare, om han bodde för långt bort. Föreläsning-föreningarna göra upp sina program på förhand för en hel termin, varvid de taga kontakt med andra bildningsorganisationer och ideella föreningar på orten, vilka få tillfälle att framlägga sina speciella önskemål beträffande ämnesvalet, lämplig tidpunkt för föreläsningarna m. m.

Föreläsning-verksamhet bedrivs också av studieförbunden men har då formen av föreläsning-kurser på tre eller flera föreläsningar, vilka oftast behandla fackföreningskunskap, aktuell historia, utrikespolitiska, sociala eller ekonomiska frågor.

I detta sammanhang bör nämnas folkbildnings-kurserna, vilka omfatta såväl föreläsningar som studiecirkelarbeta och övningar och äro ett utomordentligt värdefullt inslag i det svenska folkbildningsarbetet med särskilt stor betydelse för landsbygdens kulturella liv. Kurserna äro koncentrerade till ett eller ett par ämnen, vanligen samhällsfrågor, medborgarkunskap eller hembygdskunskap, men dessutom ingår ofta undervisning i ett elementärt ämne såsom svenska språket eller räkning. De nuvarande statsbidragsbestämmelserna skilja mellan två slag av folkbildningskurser: längre folkbildningskurser, som omfatta minst 30 timmar, och ämneskurser, som omfatta minst 10 och högst 20 timmar. I varje län finnes ett folkbildningsförbund eller, som det ibland kallas, folkhögskolekursförening, som har till uppgift att anordna dylika kurser. Under verksamhetsåret 1949/50 anordnades 180 längre folkbildningskurser och 201 ämneskurser.

Studiecirkeln är den för svenskt folkbildningsarbete mest karakteristiska verksamhetsformen —

det var i Sverige denna studiemetod föddes och dess upphovsman var sedermera lektorn Oscar Olsson, kallad "den svenska studiecirkeln fader". Han startade den första cirkeln i Lund 1902. Sedan dess har studiecirkelverksamheten varit i ständig utveckling. År 1949/50 arbetade cirka 30.000 studiecirklar i vårt land.

Många folkbildare ha under årens lopp försökt att definiera begreppet studiecirkel — det har visat sig svårt. Sedan 1947 finnes det emellertid en officiell definition. En sådan var nödvändig, då studiecirkelarna fingo möjlighet att erhålla statsbidrag. "En studiecirkel är en kamratkrets för gemensamma teoretiska eller praktiska studier över ett angivet ämne efter en på förhand uppgjord plan".

Med hänsyn till arbetsformen brukar man indela cirkelarna i olika typer, som emellertid endast mera sällan förekomma i renodlad form. Man talar sålunda om läsecirklar, referatcirklar, lärarcirklar, korrespondenscirklar m. fl.

Till en början förekom studiecirkeln huvudsakligast inom nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen och var karakteristisk för dessa rörelser. Nu har studiecirkeln som arbetsform spritt sig till praktiskt taget alla organisationer, som ha folkbildning på sitt program. Ämnesvalet i cirkelarna färgas givetvis ofta av verksamheten och syftet med den organisation, som anordnar cirkeln. Så behandlas arbetarrörelsens historia och fackföreningskunskap mera inom Arbetarnas bildningsförbund än andra organisationer, nykterhetsfrågor inom Godtemplarordens och Nationaltemplarordens studieförbund, jordbruksfrågor inom Svenska landsbygdens studieförbund o. s. v. Vissa ämnen studeras flitigt inom alla grupper, exempelvis främmande språk, föreningsteknik, sociala frågor, sång, musik, litteratur och teater. Alltjämt har studiecirkeln även till uppgift att ge kunskap i elementära ämnen, såsom svenska språket och matematik, åt dem, som önska komplettera sina skolkunskaper.

De flesta studiecirkelarna anordnas av de 13 studieförbunden, av vilka Arbetarnas bildningsförbund och Svenska landsbygdens studieförbund äro de största.

Statsbidrag utgår till studiecirklar, som ha minst 5 deltagare och arbeta minst 20 studietimmar fördelade på minst 10 sammankomster med hälften av kostnaderna för lärararvode dock högst 3 kronor per timme. Om icke lärare utan endast en ledare finnes i cirkeln, kan bidrag till ledararvode utgå med hälften av kostnaderna dock högst 1 krona per studietimme. Studiecirkeldeltagarna erhålla bidrag till grundböcker med hälften av kostnaderna dock högst 5 kronor per deltagare. Bidrag till korrespondenskurs utgår med hälften av kostnaderna dock högst 50 kronor. Till s. k. ungdomscirklar, vars medlemmar till övervägande del skola vara i åldern 14—18 år, utgår högre bidrag nämligen $\frac{3}{4}$ av kostnaderna dock högst 4 kronor 50 öre resp. 1 krona 50 öre per studietimme för lärar- och ledararvode och 75

Domprosten Nils Bolander:

Den tacksamme samaritens samfund

Det var tio spetälska män i gränstrakten mellan Samarien och Galiléen som blev botade av Läkaren från Nasaret. En av dem vände tillbaka och tackade sin hjälpare. "Och en av dem vände tillbaka, när han såg att han hade blivit botad, och prisade Gud med hög röst och föll ned på sitt ansikte för Jesu fötter och tackade honom. Och denne var en samarit." Den tacksamme samariten.

Man kunde tycka att judarna borde ha haft vett att vara tacksamma mot Gud i högre grad än denne samaritanske utböling. Men tacksamheten är nu en gång för alla varken någon uppfostringsfråga eller bildningsfråga utan alltigenom en troshistoria.

Samariten tackade ju för att han trodde. Tro och tacksamhet går i par.

Den kristna trons värde hänger intimt samman med dess glädjehalt. Likavisst som detta att tro djupast sett ingenting annat är än att säga tack till Gud för syndernas förlåtelse.

När tron slagit ut i full blom hos oss, blir tacksamheten ett tvång inom oss.

"Jag kan icke räkna dem alla,
de prov på Guds godhet jag rönt . . ."

Med ens ser du och jag så oändligt mycket att tacka för. Vi får Jakobs ögon när det gäller vårt eget liv. "Herre, jag är för ringa till all den godhet och all den trofasthet, som du gjort med din tjänare."

kronor till korrespondenskurs. Grundboksbidraget är dock detsamma som i de allmänna cirkulärerna.

De studiecirklar, som icke tillhöra något studieförbund, kunna såsom s. k. fristående studiecirklar anmäla sig direkt till skolöverstyrelsen och erhålla statsbidrag i enlighet med ovan angivna bestämmelser.

Utöver de tre verksamhetsgrenar, för vilka redogjorts i det föregående, bedrivs betydelsefullt folkbildningsarbete på annat sätt exempelvis genom Radiotjänst och korrespondensinstituten. I nära samförstånd med folkbildningssträvandena stå folkhögskolorna.

Det svenska folkbildningsarbetet är rikt förgrenat och väl organiserat. Det åtnjuter betydande understöd av staten, men arbetet får sitt rika och differentierade innehåll av de många olika, fritt verkande organisationer, som bära upp det.

Tacksägelseämnena växer som svamparna ur septembermarkerna.

Det finns en skuld som vi aldrig någonsin kan betala av — hur vi än anstränger oss — och det är tacksamhetsskulden.

Den växer oss alldeles över huvudet med åren.

På den tiden Nathan Söderblom var professor i Uppsala och bodde i Staby prästgård, åkte han varje morgon till Uppsala med mjölkkusken, sittande bredvid kusken på kuskbocken. Kusken var en from karl och en obotlig optimist. Varje morgon hälsade han Söderblom med orden: Vackert väder i dag, professorn! Men om regnet stod som spön i backen, ändrade han en smula på hälsningen. Då sade han: Vackert väder i morgon, professorn! . . .

Vi skulle allt behöva någonting av denna glada, tacksamma inställning i vårt liv.

Det ljusa ögat, som också med ett bibliskt uttryck kallas för det smorda ögat, smort med den trons ögonsalva som Uppenbarelsebokens helige författare så ivrigt rekommenderar.

Det är klen strategi av kyrkans folk att gå omkring och ömka sig i tid och otid över den betryckta kyrkans betryckta läge.

Om någon har en affär som går litet dåligt för tillfället, så är bästa vägen till konkurs att gå omkring och tala illa om sin egen affärsrörelse till höger och vänster. Å, vad min affär går dåligt. Den är alldeles på fallrepet . . .

Detta gäller även kyrkan av i dag.

Men det är inte bara dålig strategi. Det är ett svek mot levande Gud, gråmelerad klenro och nattsvart otro.

Kyrkan har sina uppgångstider och nedgångstider, sina höga berg och djupa dalar. Men Kristus, Försonaren och Medlaren, är kyrkans Herre och han är segerherren och sin kyrkas segergarant.

"Bereden väg för Herran!

Berg, sjunken, djup, stå opp! . . ."

"Detta är den seger som övervinner världen — vår tro."

Därför tar vi kulturradikalernas och de lärdes stormlöpningar mot Kristi kyrka med ro och arbetar frimodigt vidare. Vackert väder i morgon, herr professor!

Tio fick hjälp av Kristus i sin nöd.

Nio glömde att tacka för hjälpen.

En kom tillbaka och tackade. Hör du och jag till de nio eller den enda? Den tacksamme samaritens samfund inbjuder oss till medlemskap.

S. O. V.:s årsmöte och estlandssvensk hembygdsdag

S. O. V.:s årsmöte och estlandssvensk hembygdsdag firades i år den 20 augusti som vanligt på Tollare godtemplargård. Det vackra augustivädret hade lockat c:a 400 deltagare.

Årsmötesförhandlingarna, som började kl. 10.30, inleddes med psalmen "Jag lyfter mina händer." Till mötets ordförande utsågs folkskollärare Anton Vesterberg och till sekreterare pastor Ivar Pöhl. Styrelsens verksamhetsberättelse, som återges nedan, föredrogs av pol. mag. Elmar Nyman. Hr Vesterberg, som varit föreningens ordförande sedan 1945 då S. O. V.:s verksamhet återupptogs, ansåg sig på grund av sina arbetsförhållanden förhindrad att kvarstå som ordförande. Årsmötet hyllade den avgående ordföranden för hans stora insatser i det estlandssvenska kulturarbetet. Hr Vesterberg kvarstår dock i styrelsen och därmed har kontinuiteten bevarats. Till ny ordförande för det kommande verksamhetsåret valdes hr Elmar Nyman. Till styrelseledamöter för tre år framåt omvaldes hrr Hugo Mickelin och Ivar Pöhl och till suppleant i styrelsen omvaldes för samma period fru Helena v. Wachenfeldt (f. Zeisig).

Fröken Dagmar Pettersson, som varit föreningens revisor i över tjugo år, hade anhållit om att "få bli pensionerad". Till ny revisor efter fröken Pettersson valdes hr Fridolf Grönberg och till revisorssuppleant ing. Johan Wallin.

Årsmötet utsåg fröken Dagmar Pettersson till föreningens hedersledamot för hennes levande intresse för det estlandssvenska föreningsarbetet.

Efter lunchpausen fortsatte hembygdsdagen med föredrag av professor Birger Nerman över ämnet "Om Svea rikets uppkomst". Prof. Nerman berörde i sitt intressanta och uppskattade föredrag även förhållanden, som hade direkt anknytning till den svenska bosättningen öster om Östersjön. Hr Alfred Heldring föredrog dråpliga historier på bygdemål och rönste stort bifall — Ett på sitt sätt kulturhistoriskt inslag utgjorde de gamla dragspelslåtar, en del mycket ålderdomliga som spelades av hr Ahlström (från Borrby, Ormsö). Ahlström hade gjort sig besväret att resa till hembygdsdagen ända ifrån södra Gotland. Den mera officiella delen av dagen avslutades med Modersmålets sång.

Man fäste sig vid den glada stämning som rådde bland deltagarna och det påfallande stora ungdomliga inslaget. S. O. V. glädjer sig åt intresset från ungdomens sida. Det är ju framförallt den unga generationens medverkan som behövs för ett framgångsrikt arbete inom föreningen.

E. N.

Årsberättelse

över verksamheten från årsmötet 1949 intill årsmötet 1950, avgiven av styrelsen för Svenska Odlingens Vänner bland estlandssvenskar i Sverige.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

Ordförande: herr Anton Vesterberg

Ledamöter valda intill årsmötet 1952: hrr Lars Broman, Anders Lindkvist och Elmar Nyman

Ledamöter valda intill årsmötet 1951: hrr Alfred Heldring och Manfred Nyman

Ledamöter valda intill årsmötet 1950: hrr Hugo Mickelin och Ivar Pöhl

Suppleanter valda intill årsmötet 1952: hrr Edvin Lagman och Anders Stenholm

Suppleant vald intill årsmötet 1951: herr Olle Lindström

Suppleant vald intill årsmötet 1950: fru Helena von Wachenfeldt.

Styrelsen har inom sig utsett

till vice ordförande: Elmar Nyman

„ sekreterare: Manfred Nyman

„ vice sekreterare: Anders Stenholm

„ skattmästare: Lars Broman

„ klubbmästare: Anders Lindkvist

Föreningens revisorer ha varit: fröken Dagmar Pettersson och herr Richard Aman

Revisorssuppleanter ha varit: fröken Olga Hallberg och herr Fridolf Grönberg.

Föreningen hade i augusti 1950 551 medlemmar emot 559 samma tid föregående år.

Lokalavdelningen i Eskilstuna har under året nedlagt sin verksamhet.

Kustbon har under år 1949 utkommit med sex nummer med herr Edvin Lagman som redaktör. Tidningens redaktionssekreterare har varit herr Olle Lindström och ansvarig utgivare herr Manfred Nyman. År 1949 hade Kustbon 1.220 prenumeranter emot 1.264 året innan.

Från den 1 januari 1950 har herr Elmar Nyman efterträtt herr Edvin Lagman som redaktör för tidningen. Styrelsen riktar ett varmt tack till herr Lagman för ett intresserat och framgångsrikt arbete till tidningens fromma. Samtidigt har herr Lars Broman efterträtt herr Olle Lindström som tidningens redaktionssekreterare. Tack vare att tidningens medarbetare nöjt sig med synnerligen blygsamma honorar och i stor utsträckning lämnat sin medverkan utan ersättning, har tidningens ekonomi varit tillfredsställande. Trots vissa svårigheter i samband med utgivandet har tidningen fortsatt att utkomma. En tidskrift som i första hand riktar sig till estlandssvenskarna, måste fortfarande anses ha en uppgift att fylla

Sutleps kapell.

som förmedlingslänk och som bevarare av minnen och traditioner från den gamla hembygden.

Under verksamhetsåret har föreningen fortsatt insamlandet av estlandssvenskt kulturhistoriskt material, bl. a. genom förvärv av kortfilmer och fotografier från svenskbygderna i Estland. För att kunna bestrida utgifterna i samband med denna viktiga gren av föreningens verksamhet har styrelsen till föreningens 40-årsjubileum utgivit en jubileumsfemma. Styrelsen finner angeläget att ytterligare estlandssvenskar visa sitt intresse för saken genom att inköpa denna jubileumsfemma.

Som ett led i sin strävan att upprätthålla samhörighetskänslan estlandssvenskarna emellan, har föreningen under verksamhetsåret anordnat samkväm på Timmermansgården i Stockholm och en hembygdsdag på Tollare, Klinten, i samband med föreningens årsmöte och 40-årsjubileum. Festtalare på hembygdsdagen var föreningens hedersledamot Riksantikvariern Curman och på samkvämet i Timmermansgården Lektor Walter Fevrell. Hembygdsdagen hade samlat omkring 700 deltagare från skilda delar av Sverige.

Föreningen har även under detta verksamhetsår genom representanter varit företräd i styrelsen för stiftelsen Kustbohemmet och i styrelsen för Stockholms lokalavdelning av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. Genom välvilligt tillmötesgående från Kommittén för estlandssvenskarna och Riksföreningens Stockholmsavdelning har föreningens och Kustbons expedition varit förlagd till Tunnelgatan 23, Stockholm.

Stockholm i augusti 1950.

Styrelsen.

Dagmar Pettersson 60 år

Den 20 september fyllde Dagmar Pettersson 60 år. Hon är född i Stockholm av rikssvenska föräldrar, men flyttade redan i barnåren tillsammans med sin familj till Reval, där hon förblev ända till 1940.

Dagmar Pettersson har blivit ett kärt namn när det rör sig om estlandssvenska angelägenheter. Hon har helhjärtat deltagit i det nationella, kulturella och kyrkliga arbetet.

Det har varit svårt att föreställa sig estlandssvenskt föreningsliv och framförallt Revalsvenskarnas sammankomster utan hennes medverkan, vare sig det gällde sång, folkdans eller sceniska uppträdanden. Hon har ständigt varit en brinnande ande och en initiativtagare i ordets bästa mening. Fast rikssvenska till bördan har hon alltid känt samhörighet med estlandssvenskarna. Hennes nit och pålitlighet har tillfört henne många förtroendeuppdrag. Dagmar Pettersson har varit revisor i Svenska Odlingens Vänner i nära 25 år. Revals svenska församling låg henne varmt om hjärtat. Hon skötte inte bara protokollet i årtal vid kyrkorådssammanträden, utan var även en flitigt anlitad sångerska vid de svenska gudstjänsterna.

Prof. Per Wieselgren

50 år

Estlands och estlandssvenskarnas beprövade vän professor Per Wieselgren fyllde den 4 augusti 50 år.

Det är kanske de estlandssvenska studenterna i Dorpat som haft den närmaste personliga beröringen med Per Wieselgren under de år han innehade lärostolen i svenska språket och litteraturen vid universitetet i Dorpat. Vi känner honom inte blott som den initiativrike vetenskapsmannen med vittfamnade intressen utan även som den personlige vännen, vilkens hem alltid stod öppet för oss.

Per Wieselgren kom till Dorpat hösten 1930 och lämnade Estland i december 1941, sedan han upplevt både ryssar och tyskar i det härtagna landet.

Redan 1931 stiftades under Per Wieselgrens ordförandeskap Svensk-estniska samfundet vid Dorpats universitet. Detta samfund har utfört ett beaktansvärt arbete genom att samla estniska och svenska vetenskapsmän kring problem, gemensamma för Sverige och Estland. Sedan 1932 har samfundet givit ut en årsskrift, "Svio-Estonica", som innehåller artiklar av estniska och svenska vetenskapsmän, framför allt rörande historiska, filologiska, etnografiska, arkeologiska och litteraturhistoriska spörsmål. Denna förnämliga skrift har här i Sverige återuppstått under redaktion av Per Wieselgren.

1940 utkom det digra och synnerligen värdefulla arbetet "Svensk-estnisk ordbok", till vilket Wieselgren var initiativtagare och vars huvudredaktör han också var.

I sin vetenskapliga gärning kom Wieselgren helt naturligt även att intressera sig för den estlandssvenska bosättningen. Särskilda seminarieövningar över landsmålen hölls, varvid dr Paul Ariste biträdde. Här förbereddes estlandssvenska

Sitt förvärvsarbete i Estland utförde Dagmar Pettersson som privatsekreterare inom försäkringsbolaget Eesti Lloyd i Reval.

Dagmar Pettersson har även i sitt gamla hemland bibehållit kontakten med sina många estlandssvenska och estniska vänner och följt deras skiftande livsproblem. Hennes livserfarenhet förenad med en djup personlig religiositet har gjort hennes Stockholmshem till en kär mötesplats för en talrik vänskara. Vi önska henne allt gott för de kommande åren och tacka för allt hon gjort för oss estlandssvenskar.

Hj. P.

studenter och andra intresserade för uppteckning av bygdemål i svenskorterna. Sommaren 1939 träffades några medlemmar av Wieselgrens seminarium i Vippal och Korkis, där värdefullt material samlades. Likaledes gjordes uppteckningar på runömål. Resultaten av detta arbete redovisades i Svio-Estonica. Förutom åt estlandssvenska språkfrågor har Wieselgren även ägnat stort intresse åt estlandssvenska ortnamn.

Vid sidan av sin vetenskapliga gärning deltog Per Wieselgren — och naturligtvis även hans fru Greta, lektorn — i sällskaps- och föreningslivet. Professorsparet var ett ledande, glatt och stimulerande inslag i S. O. V:s verksamhet i Dorpat.

En energisk vetenskapsman, en säregen och spirituellt människa, en rakryggad och oförskräckt karaktär — så känner vi Per Wieselgren och sådan möter han oss också i sin Estlandsbok "Från hammaren till hakkorset".

E. Lgm

Thomas Lindström

75 år

Sjökapten Thomas Lindström, född i Borrby på Siffers-Hanas gård, Ormsö, fyllde den 20 augusti 75 år. Han var den fjärde sonen i familjen. Fadern lyckades med hjälp av sina besparingar hålla honom i Hapsals stadsskola. Efter avslutad skolgång där, sökte sig jubilaren ut till sjöss och arbetade sig fram till sjökaptensexamen vid navigationssskolan i Baltischport.

Han blev en av de första estlandssvenskarna med sjökaptensexamen och seglade under hela rysk-japanska kriget och även under första världskriget framförallt i Fjärran Östern.

På 1920-talet utbytte han seglingen till sjöss mot fyrmästarposten i Paralepa utanför Hapsal, där han stannade tills han uppnådde pensionsåldern.

Thomas Lindström har på ett tacknämligt sätt slagit vakt kring återväxten av estlandssvenskt sjöfolk. Det finns många estlandssvenskar som deltagit i hans kursverksamhet och där erhållit sina första skepparpapper.

Han anlände 1944 till Sverige och är numera tillsammans med sin maka bosatt i Målsryd vid Borås.

Många estlandssvenskar både till lands och havs hylla en av sina föregångsmän i hans uppoffrande och ofta riskfulla sjömansgärning till fromma för sina medmänniskor.

Hj. P.

Plöjaren

*Plöjaren i senhöstskymning över slätten skrider,
hästens hovar takten trampa. Verket långsamt lider.
Sega, gråa leran klyves, fåran växer ut
hän mot några kala viden invid tegens slut.*

*Hårt om styrets nötta handtag griper grova näven.
Slätten sover. Träsket blundar. Gulnad slakar säven.
Över blöta starrgräsbräddar smyger dimmans rök.
Tyst i senhöstskymning skrider plöjarn med sitt ök.*

*Plöjarns fot som dragarns klampar tungt på skumma stråten.
Långt till våren, långt till grönskan, långt till fåglalåten!
Men på höstkall träda röja plogens bill och kniv
i den döda, gråa leran rum för gröna liv.*

*Plöjarn kan ej dragarns möda från sin egen skilja,
har ej mål att sträva till och höga värv att vilja.
Men där böjd han skrider, kämpas plogens tysta strid,
kuvas jorden, och mot ljuset höjs ett folk därvid.*

ARVID MÖRNE

En återblick

Ofta söka sig tankarna till det som varit, och då framförallt till min kära hemby i Rikull. Det är bl. a. andaktsstunderna i bönehus och kyrka, som man särskilt stannar vid. Det kunde förekomma ända till tre bönemöten på samma söndag, ibland även på vardagskvällarna. När det ännu ej fanns bönehus, samlades man på söndagarna i något skolhus och på vardagskvällarna i bondstugorna. Dyrbara minnen, som ej glömmas.

Hur ofta har jag ej tänkt på något tillfälle då man följt en anhörig eller vän till den sista vilan, på de sånger som då sjöngos och de bibelord som lästes. I de flesta fall tillverkades kistan av den bortgångnes anhöriga eller vänner. När kistan var färdig, ställdes den bredvid den döde. Man sjöng ur psalmboken någon psalm, som påminde om vår bortgång, t. ex. "Jag längtar av allt hjärta, ett saligt skiljas hän". Efter psalmen läste någon ett bibelord samt bad en bön. Därefter lades den döde i kistan och bars ut i spikarn. Under det man sjöng en sång, oftast "I Kristi sår jag somnar in, de rena mig från synden min". Färden till gravgården gjordes alltid med hästskjuts. När hästen var förspänd, lyftes kistan på vagnen eller släden, beroende på årstiden, varefter två eller tre man satte sig på kistan och började sjunga nå-

gon psalm, t. ex. "Så vandra vi all världens väg, den ene med den andra", eller "Kom jordens barn eho du är din bortgång att besinna. Den kropp som ligger livlös här må dig därom påminna. I graven dit han gått förut, kan hända innan årets slut man också dig kan finna." Under färden till gravgården sjöngs vanligen flera psalmer. När liktåget hunnit så nära kyrkan, att man där kunde höra psalmsången, började man att ringa i kyrkklockorna. Vid graven sjöngs t. ex. "Min högtids dag går in, allt är så tyst och stilla. Farväl o värld, jag vill, på dig min tid ej spilla. Jag kämpat länge nog med köttet och besvär o. s. v." eller "Invid porten där står en änglahär". Vid graven lästes också bibelord och böner. Det förekom, att någon av den dödes närmaste lämnade sitt hjärta åt Gud vid den öppna graven.

Ja komor e hoare han go tien,
tå ja levd e Eistländ e Rikol bien.
Tå gick ja vall mä kudor å får,
han tien kärör e minne står.
Opa strände fick ja mäst gå vall,
tår växt tår inga gran å tall.
Ute sjoen bruka ja tå sima,
opa graune männe lia skina.
He var färe me än goan ti,
uta räps å uta li.

August Stenberg

Brev från en sjöman

Resepisoder

Sydatlanten april 1950

När detta skrivs, är vi äntligen på väg till Europa efter att ha legat och kajkat mellan små orter på den västafrikanska kusten. De svartingar, som vi hade med oss från Monrovia, ha vi levererat tillbaka till deras respektive gemåler. Trots två månaders samvaro har jag inte kunnat vänja mig vid dem. De bodde på fördäck och vi akteröver, men deras pladder hördes ändå överallt.

Vi hade en apa ombord, som hade den fula ovanan att bita folk var den kom åt. Detta fick ofta obehagliga konsekvenser för båda parterna, varför vi beslöt att göra oss av med den. En dag, när vi låg långt uppe i en flod, hyrde en kamrat och jag en kanot och lät paddla oss upp till en by, där sällan någon vit man satt sin fot. Apan hade vi i en säck och meningen var, att säcken med innehåll högtidligen skulle överlämnas till hövdingens dotter. Det var mörkt, när vi anlände och eldar brunno utanför varje hydda. I mitten av varje eldstad stod en stor gryta, runt grytan sutto helt nakna infödingar.

När vi två vita tågade fram genom byn med en säck mellan oss och ett otal barn och grisar i släptåg, kände vi oss som riktiga upptäcktsresande. Byggnaderna i byn var demokratiskt nog lika för alla, men det kungliga palatset var en hydda något större än de övriga och dessutom försett med dörrar. Framkomna till "slottet" nåddes vi av meddelandet, att prinsessan inte var hemma, men hennes bror arvprinsen tog emot oss och bjöd oss stiga in i Hennes Nåds rum. I skenet av en liten fotogenlampa kunde vi tydligt urskilja en jättestor säng, som upptog halva rummet. Där fanns vidare en packlår, som tydligen förärats värdigheten av nattduksbord. På "nattduksbordet" fanns flaskor, burkar, en spegel, glasskålar, läppstift, blått till kulören och diverse krimskrams. Resten av lergolvet upptogs av två importerade stolar, den ena trebent, på vilka vi ombads att sitta ned. Värden med fru och mor satte sig till rätta i sängen. Vår tolk, vars engelska ordförråd inskränkte sig till yes och alright, stod vid dörren och motade ut alla inträngande grisar men lät hönsen passera. Säcken öppnades och apan Oskar stack fram sitt fula huvud. Damerna uppgav ett samstämmigt tjut av förtjusning. Medelst teckenspråk klargjorde de, att de aldrig förr skådat detta slags djur. Av någon underlig anledning finns det inga apor i dessa trakter. Oskar fann sig väl till rätta hos sina nya ägare. Han hoppade upp och rev svartsjukt ner ett foto av en uppbyren film-

stjärna, som suttit fastkilat i sävväggen. Det var redan sent och vi drog oss skyndsamt tillbaka, innan Oskar hann börja gå bärsärkagång. Med djungelns alla mystiska ljud i öronen skyndade vi oss mot floden och kanoten, följda av den kungliga familjens högljudda tacksägelser.

Vi förflyttar oss tillbaka till påsken och Monrovia, Liberias huvudstad. Jag steg på påskafton i land där efter att ha räknat last hela dagen. Jag hamnade på ett utskänkingsställe, där en del gäster dansade, andra slogos, andra åter roade sig med att frambringa läten, som skulle föreställa sång. Fram på natten, när alla utom jag och en kamrat hade insomnat över borden, begav vi oss ut på upptäcktsfärd. Vi lämnade lokalen genom en bakdörr, från vilken en bro ledde över sumpmarken till ett hus med ett hjärta på dörren. Vi upptäckte en flock grisar och getter och kom överens om att i apans ställe infånga en gris och ta ombord eftersom varje båt bör ha ett husdjur. Vi satte efter en skara nassar men de fick väldigt brått och vi måste uppge förföljandet. Till vårt försvar måste jag framhålla att grisarna var svarta, lika som natten. Vi övergick till getterna, som var något större och dessutom hade vit bakdel. Men även getterna undkom.

Nu tändes en lampa i ett fönster i huset med hjärtat. En fet matrona i vitt stack ut huvudet och tjöt som en siren. Jag fann mig själv springande med benen på ryggen på väg tillbaka till kaféet med en flåsande nigger tätt i hälarna.

Påskmorgonen väcktes vi av det vapengny, som åstadkoms av elva man ur republiken Liberias poliskår. Det blev allmän uppställning och damen i vitt från föregående kväll klev fram och pekade på min jaktkamrat samt en gosse, som aldrig visat sig i mitt sällskap i land, men som hade ungefär lika långt skägg som jag. Madamen ville göra gällande att dessa två brutit sönder hennes "elektricitetsverk" och begärde 765 dollar i ersättning. Det blev ett väldigt förhör och allmänt landgångsförbud. Saken rann småningom ut i sanden.

Nu är vi som sagt på väg till kyligare trakter. I går hängde en ladugårdssvala efter båten hela dagen. Jag tyckte att jag kände igen den från det där boet under takåsen i ladugården hemma vid min barndoms vik, men vid närmare eftertanke förstår jag att jag misstog mig. Svalorna därhemma får nog inte längre utresetillstånd för vintersemester. Men ändå! Den där svalan var kanske en som hoppat av.

Ivan.

*Bliv medlem i
Svenska Odlingens Vänner*

Notiser

Med. lic.-examen har avlagts vid Karolinska institutet i Stockholm av Axel Lindström från Fällana, Ormsö.

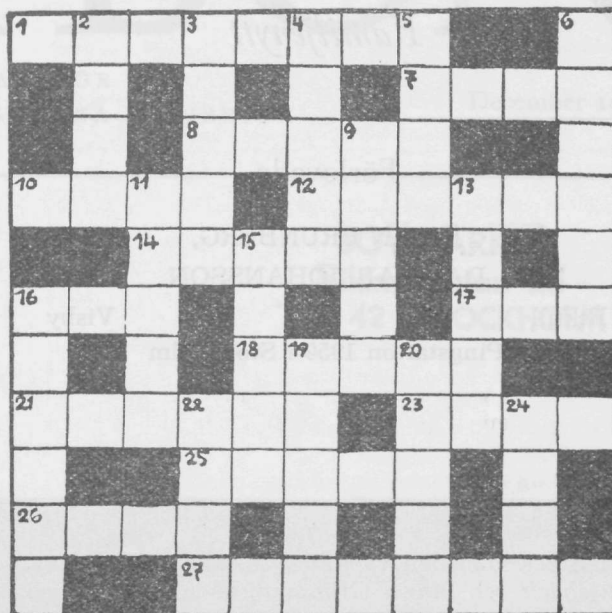

Finlandssvenska kulturdagar anordnades i Stockholm den 4—8 oktober 1950. Föredrag hölls av bl. a. talmannen för Finlands riksdag, K. A. Fagerholm och minister Henrik Ramsay.

Enligt Stockholms Tidningens estn. upplaga den 4 okt. 1950 upprätthållas i Hapsal två mellanskolor båda med ryska som undervisningsspråk.

Korsord

Vågräta ord:

- 1 Fred med konsekvenser för Estland
- 7 Vurm
- 8 Postbefordringsavgift
- 10 1,23 liter
- 12 Motvilja
- 14 Fransk flod, legendariskt slagfält
- 16 Farkost, och varuhus i Tallinn
- 17 Kallades Ruriks följeslagare, och tillstånd, förorsakat av spritkonsumtion
- 18 Tillhandahåller blomsteraffären
- 21 Pojknamn
- 23 Tidevarv
- 25 Odlingsbara platser i öken
- 26 Väntar den som frågar
- 27 Kusin med krokodilen.

Lodräta ord:

- 2 Ett slags sidentyg
- 3 Här kämpade fänrik Stål
- 4 Tillverkar glödlampor
- 5 Judisk profet
- 6 Estlandssvenskt kulturcentrum
- 9 Att göra så tyder på obeslutsamhet
- 11 Stad i Japan
- 13 Uppfann eternas alfabet
- 15 Förmå
- 16 Tyskt namn på franskt område
- 19 Förnuft
- 20 Del av Estlands svenskbygd
- 22 Illaluktande laxfisk
- 24 Gestaltas av aktören.

Lösningarna insändas till Kustbon, Tunnelgat. 23, Sthlm före den 1 dec. 1950. Bokpris.

Korsordet sammanställt av hr Einar Koinberg.

Estlandssvenskarnas Förening (ESF) anordnar följande samkväm under hösten:

Lördagen den 18 nov. kl. 19.30 SAMKVÄM i Medborgarhusets lilla hörsal med KABARÉ och DANS.

Lördagen den 9 dec. kl. 19.30 LUCIAFEST i Göta Källares festvåning.

Luciatablå, uppträdande och dans.

Söndagen d. 17 dec. kl. 17.00 extra luciafest i Mariahemmets samlingsal, Högbergsgat. 63.

Kaffe m. dopp, luciatablå och uppträdande.

Biljetter till luciafesterna måste beställas senast 6 dec. resp. 13 dec. per tel. 59 19 35. - Välkomna.

Styrelsen.

I Östergötlands skärgård finnes **ARRENDEGÅRD** ledig, tillträde i vår, möjligen i höst. Öppen jord 1 t. föder nu en häst och fem kor. Bostad om 3 rum och kök, centralvärme, avlopp. Äl- och fjällfisket tillhör ägaren. Goda tillfällen till strömmingsfiske, varvid i arrendet kan ingå 27 fots fiskebåt. På samma gård finnes redan en estnisk arrendator. Goda tillfällen till extraförtjänst genom arbeten på gården för ägarens räkning och i dennes hushåll. Svar till denna tidning under signatur "Skärgård".

Utgivarkorsband

Familjenytt

Förlovade

EDVIN BRUNBERG,
DAGMAR JOHANSSON

Rikull Visby
Pingstafton 1950 i Stockholm

FÖRLOVNING:

I Stockholm den 15 juli 1950, mellan *Johannes Liljebäck* och *Maria Grönman*, båda från Ormsö.

I Stockholm den 27 september 1950, mellan *Lars Slät* från Ormsö och rikssv. *Gerda Norell*.

VIGSEL:

I Stockholm den 27 maj 1950, mellan rikssv. *Evert Hagström* och *Martha Mickelin*.

I Stockholm den 21 september 1950 mellan *Lars Grundström* och *Maria Nyblom* född *Liljebäck*, båda från Ormsö.

I Stockholm den 21 sept. 1950 mellan *Anders Appelblom* och *Maria Stenholm* född *Lindström*, båda från Ormsö.

FÖDDA:

Evi Ingrid, född den 24 juli 1950 i Stockholm, dotter till *Armilde Zessi Mickelin* född *Samberg* och *Hugo Mickelin*.

Kjell Åke, född den 8 maj 1950 på Gotland, son till *Gerd Sedman*, född *Stenström* och *Algot Sedman*.

Kjell Göran, född den 28 juli 1950 i Stockholm, son till *Vera Benholm* född *Seman* och *Lars Benholm*.

Britt-Marie Elise, född den 19 augusti 1950 i Stockholm, dotter till *Ellen Carlström*, född *Nyman* och *Uno Carlström*.

Yvonne Lucille, född den 27 augusti 1950 i Stockholm, dotter till *Elfrida Treiberg* född *Alkvist* och *Alexander Treiberg*.

Lillian Pia, född den 19 september 1950 i Stockholm, dotter till *Maria Åkerman*, född *Grönman* och *Anders Åkerman*.

Gunnar Karl Johan, född den 24 september 1950, i Stockholm, son till *Gunhild Nyman*, född *Lindqvist* och *Elmar Nyman*.

DÖDA:

Änkefru *Sofia Rosalie Bruus*, född den 17 augusti 1868, avled den 24 sept. 1949 i Derome.

Änkefru *Maria Lindvers*, född *Jurgensman*, född den 7 nov. 1864 i Hapsal, avled den 30 juli 1950 i Uppsala.

Änkefru *Lovisa Ströhm*, född *Stavas*, f. den 13 aug. 1865 på Odinsholm, avled den 9 juli 1950 i Stråtenbo.

Änkefru *Lena Thomsson*, född *Alberg*, f. den 27 dec. 1868 i Rikull, avled den 31 juli 1950 i Torsälla.

Leo Paul Georg Hansen, född den 17 jan. 1915 i Hapsal omkom den 21 sept. 1950 i Ålands hav.

Dempsey Svahn, född den 29 oktober 1926 på Ormsö, omkom den 21 sept. 1950 i Ålands hav.

Vår älskade mor

Lovisa Ströhm

— f. Stavas —

född den 13 augusti 1865 på Odinsholm avled den 9 juli 1950 i Stråtenbo.

Djupt sörjd och saknad och i tacksamt minne bevarad av dotter och son samt släkt och vänner.

ELMIRE ROLAND

Var finns den kärlek, som intill döden
Står oförändrad i alla öden,
Som lik Guds ängel oss övervakar,
Som fordrar intet, men allt försakar?
På denna jorden finns endast en:
En moders kärlek är det allen.

Jordfästningen ägde rum den 12 juli 1950
i Aspeboda.